

הגטאות – מהישרדות למרד

הדף הזה מסכם את כל הנושא במילים פשוטות. קוראים לאט, חלק אחר חלק. אחרי כל חלק עוצרים ומספרים לעצמכם מה למדנו.

"הסדר החדש", היודנראט

- 1 **"הסדר החדש", היודנראט** — פגיעה בהנהגה ובשכבות האינטליגנציה של העמים הסלביים רצח חלק מהם ומאסרם של אחרים ושילוחם למחנות ריכוז, סגירת אוניברסיטאות וגימנסיות, פגיעה באומנות ובתרבות – כדי לנטרל את הגזעים "הנחותים" שנועדו לשרת את הגזע "הארי". הקצבות מזון לאוכלוסייה בפולין – שמירה על רמת חיים נמוכה כדי למנוע התקוממויות. מבצע ברברוסה – כדי להבטיח "מרחב מחיה" וכדי להיאבק בבולשביזם ולחסלו, לנטרל את הגזע הסלבי הנחות ולשעבדו. תחילת ביצוע "הפתרון הסופי" – בורות הירי
- 2 **"הסדר החדש", היודנראט - המשך** — הנהגה בכפייה חלק מראשי היודנראטים מונו בכפייה (תוך כדי איומים על חייהם), ונאלצו לציית להוראות הנאצים (גזרות שונות, שוטפות ומזדמנות), וכל חריגה הייתה מלווה בסכנה לחייהם ובסכנה של ענישה קולקטיבית הצורך לקבל הכרעות שלא עלו בקנה אחד עם תפיסת עולמם ומצפונם, מתוך אמונה כי הדבר יאפשר לפעול לטובת הציבור היהודי בגטו ולצמצם את הפגיעה בו. המאבק היומיומי להשיג תנאי קיום מינימליים לציבור היהודי בגטו: הוטל עליהם לספק שירותים בכל תחומי החיים (דיו, מזון, תברואה, בריאות, חינוך, דת, תעסוקה ושמירה על הסדר) בתנאים קיצוניים של מחסור, בידוד וכליה.
- 3 **"הסדר החדש", היודנראט - המשך** — הנהגה שיכולתה להפעיל סנקציות מוגבלת מאוד. מעמדם כחוליה מקשרת בין הממשל הנאצי ובין הציבור היהודי בגטו: מצד אחד המגע הישיר עם הנאצים היה מלווה לעיתים קרובות בהשפלה, איומים, אלימות פיזית ואף רצח. מצד אחר הציבור היהודי בגטו (שלא היה במגע ישיר עם הנאצים) ראה ביודנראטים את האחראים למצבם והפנה אליהם את ביקורתו וזעמו.
- 4 **דילמות ראשי היודנראט – לפני "הפתרון הסופי"** — ארבע דילמות לקבל את המינוי או לסרב לשרת את השלטון הנאצי (סירוב היה כרוך בסכנת חיים). לציית להוראות הנאצים מתוך תקווה לצמצם את הפגיעה בגטו ומחשש שסירוב יגרור ענישה קולקטיבית, או להימנע משיתוף פעולה ולפעול בניגוד להוראות. ליזום בתי מלאכה שיספקו הכנסה ותעסוקה, או להימנע מכך כי הם מסייעים לכלכלת גרמניה. איך לחלק מזון, תרופות ודיו: לחלשים ולנזקקים, או למי שסיכויי ההישרדות שלו גבוהים יותר.
- 5 **דילמות ראשי היודנראט – בזמן "הפתרון הסופי"** — מה השתנה להודיע לציבור על השינוי במדיניות הנאצית או לשתוק. להמשיך למלא הוראות בתקווה להציל חלק מן התושבים, או לסרב. להמשיך בגטו יצרני כדי לדחות את חיסולו, או להימנע כדי לא לסייע למאמץ המלחמתי של גרמניה. לשתף פעולה עם ארגוני המחתרת אף שהדבר עלול לסכן את תושבי הגטו, או לא לשתף פעולה ואף להסגירם. מה מייחד את התקופה: שילוחים למחנות השמדה. ראשי היודנראט נדרשו לקחת חלק בגזירת דינם של חלק מהתושבים, ולא היה אפשר לחמוק מהכרעה.

6 הגטאות, יחס האוכלוסייה כלפי היהודים — דמיון ייזום של מגוון פעילויות חינוך ותרבות; אספקת שירותי הזנה וסעד (יודנראט ותנועות הנוער) 2 תחומי פעילות מיוחדים למדריכי תנועות הנוער פעילות ערכית לחיזוק הזהות היהודית והציונית של בני הנוער (הכשרות, קבוצות עבודה חקלאיות); פעילות לטיפול ההנהגה, פרסום והפצת עיתונות מחתרתית; העברת מידע בין הגטאות השונים בעזרת קשרים וקשריות, הובלת המרד 3 אנשי חינוך ותרבות מתן משענת רוחנית והקלה של המצוקה הנפשית

7 הגטאות, יחס האוכלוסייה כלפי היהודים - המשך — קשיים מיוחדים של סוגי ההנהגה האחרים יחסים מורכבים ולעיתים מתוחים עם חברי היודנראט; קושי במתן תמיכה רוחנית, תקווה, משמעות ועידוד נפשי אל מול המציאות האיומה; ביקורת פנימית – "בבית קברות לא עושים תיאטרון"

היבטים נוספים בנושא

- 8 היבטים נוספים בנושא** — מה אפשר לעשות נוכח האקציות – גירוש יהודים מהגטו להשמדה האם להגיב (ליידע את אוכלוסיית הגטו, להתגונן) או להימנע מלפעול כדי שלא לסכן את חיי כל היהודים שנותרו בגטו?
- 9 להתנגד או להציל? הדיון בגטו וילנה, דצמבר 1941** — אחרי הידיעות על הרצח בפונאר אבא קובנר: אין הצלה לעם, ויש מוצא אחד של כבוד: מרד והתגוננות מזוינת. ממילא אין מה להפסיד. יעקב אנדז'ה: להימנע ממאבק מזוין ולחזק את התנועה. יש סיכוי להציל, למרד בגטו אין סיכוי מול כוח האויב, והמאבק צריך להיות בארץ־ישראל.
- 10 להתנגד או להציל? המשך הדיון** — שתי עמדות נוספות רוז'קה קורצ'ק: למרוד. מה נענה לילד בארץ־ישראל שישראל "מה עשיתם?" אם נציל רק את עצמנו? המרד יהיה מופת ויחרט בהיסטוריה של העם. אדם (אדק בוראקס): להימנע ממאבק מזוין. אין ודאות שכל תושבי הגטו עומדים בפני השמדה; פתיחה במרד עלולה להביא לחיסולו המיידי ולסכן גם את מי שאינו רוצה להשתתף. אין להכריע בשם כולם ולסכן את חייהם. (רוז'קה קורצ'ק, פעילת השומר הצעיר.)

מה שואלים בבגרות על הנושא הזה?

- ביסוס הטענה בציטוט או התייחסות ישירה לקטע
- השוואה: דמיון והבדל בין מושגים או גישות
- נימוק עמדה באמצעות מושגים מקצועיים
- "הסדר החדש", היודנראט
- הגטאות, יחס האוכלוסייה כלפי היהודים
- היבטים נוספים בנושא

טעויות נפוצות — תזכורת אחרונה:

- מציינים את המושג בלי להציג אותו - ציון בלבד לא מספיק.
- שוכחים לקשר את ההסבר לקטע עצמו - חובה ציטוט או התייחסות ישירה לקטע.
- כותבים תשובה כללית בלי המושגים המקצועיים מהמחווה.